

Секція 2. Психолого-педагогічні проблеми в освіті

**Student self-organization
as a leading component of its successful distance learning**

**Самоорганізація студента
як провідний компонент його успішного дистанційного навчання**

Radkina V.F.

*PhD in pedagogical sciences, associate Professor,
associate Professor of the Department of general and practical psychology
Izmail State University of Humanities,
Izmail. Ukraine*

Taran Z.M.

*Lecturer of the Department of Foreign Languages with Latin
and Medical Terminology
Poltava State Medical University
Poltava, Ukraine*

Радкіна В.Ф.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та практичної психології
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
м. Ізмаїл, Україна*

Таран З.М.

*викладач кафедри іноземних мов з латинською мовою
та медичною термінологією
Полтавський державний медичний університет
м. Полтава, Україна*

Вимушений перехід сучасної української освіти на дистанційну форму навчання як основну має свої переваги і недоліки [1], що впливають і на процес

взаємодії студента й викладача, і на формування професійних якостей особистості студента - майбутнього фахівця. Визначення, від чого в першу чергу залежить успіх в означених соціальних умовах, допоможе правильно організувати взаємодію учасників процесу та вплинути на рівень професійної підготовки студента.

Безумовно, центральною ланкою дистанційного навчання є студент. Програми, навчальні плани, методичне забезпечення дисципліни – все розробляється з одною метою: дати можливість студенту отримати професійні знання, уміння та навички в дистанційному форматі, вплинути на розвиток його фахових компетентностей, забезпечити виконання в повному обсязі освітньої програми за обраною спеціальністю.

Важливо, що процес вузівської підготовки змінює підхід молодого людини до своєї навчальної діяльності: в вищому навчальному закладі відбувається свідомий перехід особистості від репродуктивного накопичення знань до активного, вибіркового, професійно орієнтованого збагачення своєї теоретичної підготовки. Отже, студент досягне високих результатів в навчанні, якщо сам буде контролювати свої власні дії, що виникають в процесі навчання. Іншими словами, для успішної організації свого навчання, студенту необхідно володіти навичками особистісної самоорганізації.

Теорія самоорганізації достатньо добре розглянута в педагогіці (Кульневич С.В., Мірончук Н.М., Демченко О.М. та ін.), синергетиці (Є.Князева, С.Курдюмов, І.Пригожин та ін.), психології (Колпаков В.М., В.І.Андрєєв, І.М.Муравйова та ін.). Однак, незважаючи на інтегральність досліджень, загальноприйнятого визначення самоорганізації поки що не прийнято. Акумулюючи існуючі теорії, виокремимо самоорганізацію як: здатність раціонально використовувати свої сили і свій час (В.І.Андрєєв); організацію людиною власної праці (Н.В. Кузьміна); процес відтворення/вдосконалення нової динамічної системи (А.М. Новікова, Ю.А. Цагареллі). Загальноприйнятим вважається визначення за словником психологічних термінів за редакцією Н.А.Побірченко, де самоорганізація – це

«діяльність і здатність особистості, пов'язані з умінням організувати себе. Самоорганізація проявляється у цілеспрямованості, плануванні особистістю своєї діяльності й поведінки, активності, самостійності, швидкості прийняття рішень і відповідальності за них, критичності оцінки результатів своїх дій, почутті обов'язку тощо» [2, с.266]. Отже, як бачимо, самоорганізація особистості – це прояв її здатності організувати себе до конкретної діяльності.

Але виникає інше питання: які саме компоненти здатності до самоорганізації забезпечують особистості успіх в діяльності. Так, Л.І.Зязюн вважає, що самоорганізація можлива завдяки «здатності до самоаналізу, самоконтролю, саморегуляції, уміння передбачати, цілеспрямованість, рішучість, самоволодіння, стриманість, самокритичність, самодисципліна, терпіння» [3, с.24-25]. На думку В.І.Андрєєва, головне – це чітке планування свого життя, своїх справ як на день, тиждень, місяць, рік, так і на перспективу [4]. Рівень розвитку самоорганізації, згідно Г.О.Горбань, залежить від психологічної готовності особистості. Дослідниця визначає її наступні складові: готовність до цілепокладання; готовність автономно перебудовувати діяльність відповідно наявних організаційно продуктивних прийомів її реалізації; готовність акумулювати і використовувати минулий досвід у нових ситуаціях діяльності; готовність до цілеспрямованого і свідомого управління процесами власної діяльності; готовність прогнозувати «бажане майбутнє» (усвідомлення наслідків і відповідальності) [5, с.30]. Ґрунтуючись на всі визначені компоненти, ми вважаємо доречним виокремити загальні компоненти самоорганізації, які в цілому віддзеркалюють вище перелічені: психологічна стійкість, мотив, сила волі та навичка планування.

В контексті навчальної діяльності мотив, сила волі та навичка планування як складові самоорганізації студента є результатом його виховання та саморозвитку. Означені компоненти виступають показниками соціальної сформованості студента, його готовності до самореалізації й самовдосконалення. Їх формування відбувається завдяки впливу

безпосереднього та опосередкованого мікро- та макросередовища і є результатом взаємодії особистості й суспільства.

Щодо характеристики психологічної стійкості, то слід підкреслити, що в сучасному науковому просторі вважається, що тип нервової системи особистості впливає на формування психологічної стійкості (К.К.Платонов, В.М.Аболін, В.Є.Чудновський та ін.), що відбивається в індивідуально-психологічних характеристиках особистості. Так, В.Д. Небиліцин, пов'язуючи поняття психічної стійкості з властивостями нервової системи, розглядає її через довготривалу витривалість, витривалість до екстреного перенапруження, завадостійкість, низький рівень спонтанності, адекватну реакцію на непередбачені подразники, переключення, стійкість до дій факторів зовнішнього середовища тощо [6]. Американський психолог С. Кобаса вважає, що психологічна стійкість є одна з найбільш ефективних природних захисних механізмів людини, на рівень розвитку якої впливають витривалості і опірність особистості, які характеризують:

- контроль (витривалі люди контролюють своє життя, вибір лінії своєї поведінки в екстремальних ситуаціях; вважають, що схильні контролювати події і впливати на них);

- включеність особистості в діяльність, в відносини з іншими і з самим собою (дані відносини виявляють власні цінності, цілі і життєві пріоритети, тому відносяться до сенсу їх існування);

- оцінка змін скоріше як виклик, ніж як загроза (стійка особистість випробовує на міцність свою гнучкість, наполеглива і знає, де знайти підтримку) [7, с.6].

Отже, психологічну стійкість можна розглядати як особливу організацію існування особистості як систему, яка забезпечує максимально ефективне функціонування більш складної системи «людина — середовище» в конкретній ситуації, яка разом з мотивом, силою волі та навичкою планування характеризує самоорганізацією особистості в конкретній діяльності.

Таким чином, успіх студента в процесі дистанційного навчання пов'язаний з його готовністю до самоорганізації, яка залежить від психологічної стійкості, мотиву, силу волі на навички планування. Всі ці компоненти мають як психологічний характер, так і соціальний.

Література:

1. Радкіна В.Ф. Переваги та недоліки дистанційної освіти: психологічний аспект// Сучасне суспільство: кол. моногр. – Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2022. – С.148 -158
2. Психологічний словник / Авт.-уклад. В.В.Синявський, О.П.Сергеєнкова/ За ред. Н.А.Побірченко
https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf
3. Зязюн Л. І. Теоретичні засади розвитку та саморозвитку особистості в освітній системі Франції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук, спец.: 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / Л. І. Зязюн. – К., 2008. – 30 с.
4. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности. Казань: Издательство КГУ, 2017. 196 с.
5. Горбань Г.О. Особливості формування психологічної готовності здобувача освіти до самоорганізації в умовах карантину// Психологічне здоров'я персоналу організацій в умовах пандемії COVID-19: проблеми та технології забезпечення : матеріали XIV Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції з організаційної та економічної психології . К., 2020б С.29-31 http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/zbirnik_ost_var_1594384171.pdf
6. Небылицын, В.Д. Психофизиологические исследования индивидуальных различий / В.Д. Небылицын. - М.: Наука, 1976. - 336 с.
7. Kobasa, S. C. (1979). Stressful Life Events, Personality, and Health-Inquiry into Hardiness. Journal of Personality and Social Psychology, 37, 1-11.
<http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.37.1.1>